

UDK/UDC 026.07(497) State Library for Foreign Language Budapest

Izdanja iz Bzsne i Hercegovine u slavističskoj zbirci Zemaljske biblioteka za strane jezike u Budimpešti

Zoltan Bada

Zemaljska biblioteka za strane jezike, Budimpešta, Mađarska

1. Zemaljska Biblioteka za strane jezike i njene značajnije zbirke

Zemaljska biblioteka za strane jezike spada u red kulturnih institucija mlađe generacije. Njeno sedište je u zgradi, koja se tretira kao spomenik kulture, a nalazi se u blizini Univerziteta "Lorant Etveš" (*Eötvös Lóránd Tudományegyetem*, skraćeno: ELTE). Osnovana je 1956. godine pod imenom Državna Biblioteka "Gorki" (*Állami Gorkij Könyvtár*; ime je dobila po piscu Maksimu Gorkom). Do promene naziva ustanove je došlo 1992 godine. Tokom

Sl. 1. Velika čitaonica Zemaljske biblioteka za strane jezike

prethodnih decenija biblioteka je u viša navrata bila renovirana.¹ Prikadnost i funkcionalnost objekta, savremena opremljenost računarima i dobro osposobljeno osoblje zajednički garantuju sve one uslove, koji su neophodni pri pružanju kvalitetnih bibliotekarskih usluga.

U fondu biblioteke se nalazi preko 300.000 različitih izvora informacije. Većinu izdanja čine knjige i časopisi, iz oblasti muzičke umetnosti mnoštvo nota, starih bakelitnih ploča i novih CD izdanja, a tu je i veoma lepa kolekcija audio i audio-vizuelnih dokumenata. U katalogu našeg integralnog sistema je evidentirano preko 500 naslova kurentnih periodičnih izdanja (dnevni i nedeljnih novina, odnosno časopisa različite periodičnosti).² Njih koristimo pri gradnji dve baze podataka:

- pri *istraživanju nacionalnih i etničkih manjina* (trenutno sa više od 76.000 stavki);
- i pri *evidentiranju prevedenih književnih dela* (sa otprilike 23.000 stavki).³

U našoj ustanovi se nalaze i dve veoma značajne ostavštine:

- 1) čuvena esperanto-zbirka Karolja Fajsija (*Fajszí Károly*, 1911-2004),⁴ koja je po kvantitetu četvrta najveća privatna zbirka te vrste u svetu;
- 2) privatna zbirka profesora slavistike iz Subotice, dr. Ištvana Sentđerđija (*Szentgyörgyi István*, 1921-2004).⁵

Zemaljska biblioteka za strane jezike prvenstveno sakuplja literaturu:

- 1) *na svetskim jezicima* kao što su engleski, francuski, nemački, ruski i španski⁶ (jezički studio poseduje udžbenike, radne sveske i razna audio-pomagala za učenje više od pedeset stranih jezika)⁷;
- 2) *na jezicima naroda susednih država*, zemalja Srednje- i Jugoistočne-Evroe;
- 3) *na maternjim jezicima 13 nacionalnih i etničkih manjina u Mađarskoj* (bugarski, dijalekti cigana/roma, grčki, hrvatski; jermenski; nemački, poljski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, srpski i ukrajinski).⁸

Književnosti malih i mrtvih jezika je osim u originalu, prezentovana i u prevedenoj formi na sledeće jezike: *mađarski, engleski, nemački i ruski*. Zbirka prevoda na mađarski jezik je od naročitog značaja, jer verno dočarava, na kakav prijem je strani autor naišao u Mađarskoj, kao i koliko često su prevođena njegova dela.⁹ Važno je naglasiti, da prilikom odabiranja i kupovine pojedinih knjiga i dokumenata na svetskim jezicima, naši referenti za jezike – pored estetskih merila – imaju u vidu i dva veoma važna načela:

- 1) u kojoj meri su dotični autori zastupljeni u okvirima svoje uže nacionalne književnosti, odnosno u stručnoj literaturi književne nauke, i kako se to sve reflektuje na planu svetske književnosti?
- 2) u kojoj meri, odnosno koliko često su spomenuti autori prevedeni na mađarski, odnosno na druge svetske jezike?

2. Slavistička zbirka

U slavističkoj zbirci Zemaljske biblioteke za strane jezike zastupljeni su svi jezici, koji pripadaju velikoj porodici jezika slovenskih naroda. Sasvim prirodno, najbrojnija je ruska zbirka, koja je nastala još sredinom 50-tih godina z z veka (u vreme osnivanja same biblioteke) putem fuzioniranja zbirki rusistike, odnosno dela na ruskom jeziku iz tri budimpeštanske institucije. To su: Društvo mađarsko-sovjetskog prijateljstva (*Magyar-Szovjet Baráti Társaság*), Izdavačka kuća "Horizont" (*Horizont Kiadó*) i Glavna gradska biblioteka "Ervin Sabo" (*Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*, skraćeno: FSSEK). U eri tzv. realnog socijalizma dela na ruskom jeziku su verno oslikavala društvene prilike i književna dela celokupnog Sovjetskog Saveza.¹⁰ Sa velikim zadovoljstvom možemo istaći, da većinu ove zbirke danas čine klasična dela ruskih pisaca iz z l z i z z veka. Na ruskom jeziku – doduše, u manjem broju – mogu se čitati dela i onih autora, čije su se zemlje ranije nalazile u državnim okvirima nekadašnjeg Sovjetskog Saveza (do kraja 1991. godine).

Semaljska biblioteka za strane jezike, sasvim prirodno, budno prati i najnovija dostignuća slavističkih nauka. Slavistika u Mađarskoj ima svoje duboke korene i tradiciju, jer o naučnoj slavistici možemo

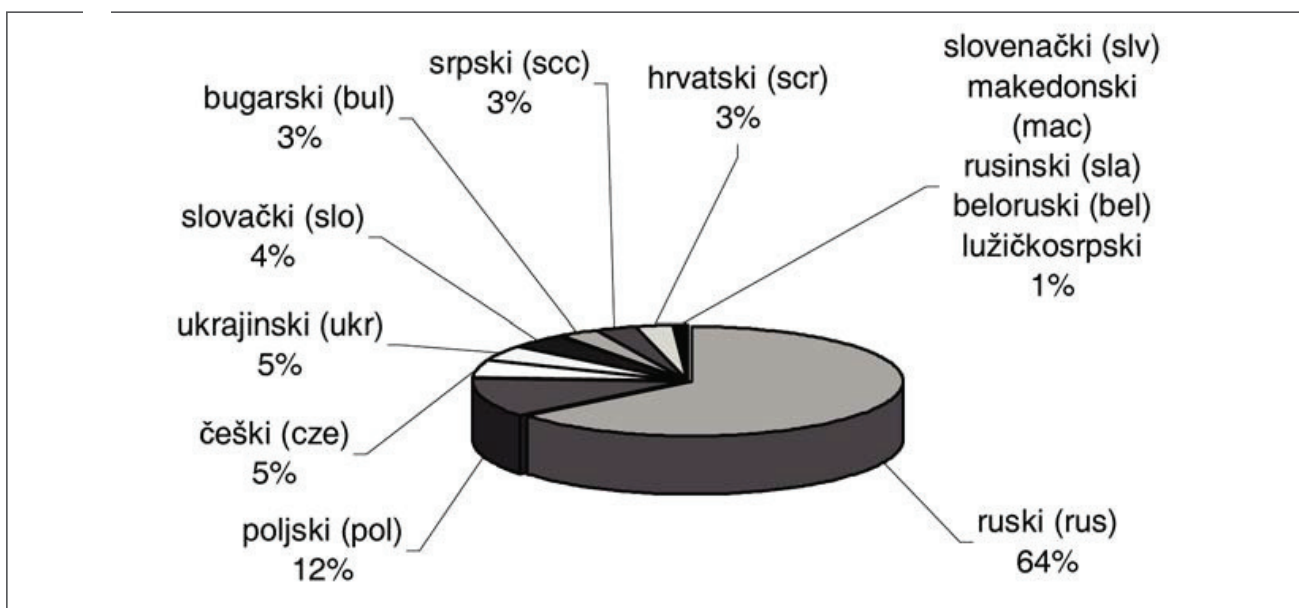
govoriti od 80-tih godina z1z veka. Međutim, nije na odmet znati i to, da su prvi profesori slavistike u Pešti bili imenovani znatno ranije, još 1849. godine, od kada datira početak slavistike i u Beču. U slavističkoj nauci u Mađarskoj najvažniju ulogu uvek je igrala lingvistika (gotovo svi vodeći slavisti su bili lingvisti). U savremeno doba uveliko se neguje etimologija (naročito u rusistici), zatim uporedna istraživanja (na primer u kroatistici, slovakistici i serbistici), dijalektologija i komparativistika u širem smislu – kako u Budimpešti, tako i u drugim univerzitetskim gradovima Mađarske. Što se pak književnosti tiče, radi se na hermeneutičko-

tekstološkoj osnovi u rusistici i na području uzajamne recepcije književnih dela u kroatistici, serbistici i slovenistici.¹¹ Naša biblioteka raspolaže i sa takvim izvanrednim izdanjima, kao što su monografije na mađarskom jeziku o istoriji hrvatske književnosti iz pera dr. Ištvana Lekeša (*dr. Lökös István*) i o istoriji srpske književnosti od strane prof. dr. Petra Miloševića (*Milosevits Péter*).¹²

Saključno sa krajem marta 2005. godine, elektronski katalog (OPAC) o slavističkoj zbirci – tačnije rečeno, o izdanjima, koji imaju oznake za razne jezike¹³ – pruža nam sledeće podatke:

Jezičke grupe (zbirke sa kodovima za jezike)	Fond knjiga (sve oblasti i sve književne vrste)	Broj preved. književnih dela u bazi podataka za prevode
ruski (rus)	32278	2007
poljski (pol)	5779	1328
češki (cze)	2668	716
ukrajinski (ukr)	2287	77
slovački (slo)	2145	709
bugarski (bul)	1630	941
srpski (scc)	1513	987
hrvatski (scr)	1390	331
slovenački (slv)	246	368
makedonski (mac)	200	27
rusinski (sla)	74	79
beloruski (bel)	66	11
lužičko-srpski (bez oznake)	41	1

Izvzr: OPAC (OIK; Semaljska biblioteka za strane jezike, Budimpešta)

Izvr: OPAC (OIK; Semaljska biblioteka za strane jezike, Budimpešta)

3. Izdanja iz Bosne i Hercegovine u zbirkama Zemaljske biblioteke za strane jezike

Nakon ratnog perioda (1992-1995) na teritoriji Bosne i Hercegovine, pored obnove ruinirane zgrade Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH u Sarajevu posebno mesto je pripalo revitalizaciji dokumenata nacionalne patriotike, Bosniake (*Bosniaca*). U istraživanjima domaćih, bosansko-hercegovačkih i inostranih izvora radi dopune u ratu izgubljenih dokumenata, ponovne izgradnje osnovne građe, odnosno evidentiranja i arhiviranja novih dokumenata za osnovnu građu nacionalne bibliografije Bosne i Hercegovine stručnjaci NUB-a računaju na pomoć kako domaćih, tako i inostranih eksperata.¹⁴ Inače, Bosniaka obuhvata sledeće vrste dokumenata:

“1. rukopisna, tiskana, ili na drugi način umnožena djela onih autora, koji su rođeni na području Republike Bosne i Hercegovine, bez obzira gdje su živjeli,

kojim su jezikom pisali, i gdje su svoja djela tiskali i publicirali od početka pismenosti do danas;

2. djela onih autora koji nisu rođeni na području Bosne i Hercegovine, ali su ovdje živjeli i pisali doprinijevši kulturnom razvoju ove zemlje;
3. djela anonimnih autora za koje je utvrđeno da su porijeklom iz Bosne i Hercegovine;
4. djela tiskana ili izdana, ili prepisana na području Bosne i Hercegovine, bez obzira na autora i jezik kojim su pisana;
5. djela bosanskohercegovačkih institucija, ustanova i organizacija, bez obzira gdje su tiskana, izdavana i kojim su jezikom pisana; biblioteka neknjiževna građa (zvučni zapisi, audiovizuelna građa, grafičke mape, plakati, geografske karte itd.).”¹⁵

Uz dužno uvažavanje ovih naučno-metodoloških pristupa i preciznih definicija,

želimo istaći da u stručnoj literaturi bibliotekarstva Mađarske u vezi gradnje nacionalne bibliografije primenjuju se slične, ali nešto jednostavnije definicije za kategorije izdanja iz kruga patriotike, Hungarike (*hungarika*). S obzirom na to, da Semaljska biblioteka za strane jezike u Budimpešti ima samo jednu skromnu i reprezentativnu zbirku dela iz Bosne i Hercegovine, čije stavke ne mogu uvek zadovoljiti sve kriterije malopre spomenutih pet kategorija Bosniake, mi smo – analogno definicijama četiri osnovna tipa Hungarike, tj. *teritorijalnog, jezičkog, autorskog* i *sadržinskog* aspekta mađarske patriotike¹⁶ – sve dokumente iz BiH klasifikovali, odnosno uvrstili u sledeće četiri kategorije:

1. izdanja (knjige, odnosno svi mogući dokumenti), koja su štampana, odnosno nastala na teritoriji BiH, spadaju u kategoriju tzv. *teritorijalne Bosniake* (*Bosniake po teritoriji nastanka izdanja*);
2. knjige i ostala izdanja, koja su nastala na lokalnim jezicima (srpskom, hrvatskom, srpsko-hrvatskom, hrvatsko-srpskom, te bošnjačkom), spadaju u kategoriju tzv. *jezičke Bosniake* (*Bosniake po jeziku konstitutivnih naroda BiH*);
3. sva dela i publikacije autora, koji su se rodili i žive(li) u Bosni i Hercegovini ili su poreklom iz BiH, ali žive u inostranstvu, su izdanja, koja spadaju u kategoriju tzv. *autorske Bosniake* (*Bosniake po autorima u BiH, odnosno po autorima s poreklom iz BiH*);
4. dela na svim – dakle, i na stranim – jezicima, koja nam govore o državi Bosni i Hercegovini, o njenim stanovnicima, o

istoriji, o kulturi i o ovdašnjim jezicima (pogotovo o bošnjačkom jeziku), te o drugim pitanjima u vezi ove države su ona dela, koja spadaju u kategoriju tzv. *sadržinske ili tematske Bosniake* (*Bosniake po sadržaju, odnosno po tematici*).

Da bi ovi nabrojani aspekti Bosniake besprekorno funkcionisali u bibliotekarskoj praksi, dotični stručnjaci u Mađarskoj takođe moraju poznavati i ključne pretpostavke razumevanja kulturnog identiteta Bosne i Hercegovine. Prema veoma inspirativnim mislima profesora *Vedada Spahića*, "... kulturne tradicije bosansko-hercegovačkih naroda se nalaze u specifičnom odnosu obilježenom stalnim osciliranjem između bosanske integralnosti i nacionalnih posebnosti. Pri tom, ni u vremenima političkih zaoštavanja, praćenih kulturnim izolacionizmom, nije posve ugušen duh zajedništva, niti se u periodima naglašenije integrativnosti potiru posebnosti. Na tim osnovama baštinjen savremeni kulturološki kontekst pojmovnoj odrednici *književnost naroda Bosne i Hercegovine* obezbjeđuje širinu, koja nadilazi nacionalne, pa i državne okvire, kada je u pitanju mogućnost uključivanja integralnih književnih tradicija sva tri konstitutivna bosanskohercegovačka naroda."¹⁷ Sve u svemu, ovaj profesor književnosti iz Tuzle smatra da se nacionalne književnosti – bošnjačka, hrvatska, srpska i crnogorska – ne mogu vezati za granice nacionalnih država, nego isključivo za kulturne prostore, koji se međusobno preklapaju i interferiraju.

Bez namere, da se suviše udubimo u naučno-teorijske diskusije o definicijama i stanovištima književne nauke, te u određivanje nekih relevantnih estetskih merila

na planu vrednovanja pojedinih autora, ali istovremeno i uvažavajući gore navedene, veoma nadahnuto izrečene kulturno-istorijske činjenice, o književnim delima bosanskohercegovačke zbirke u Semaljskoj biblioteci za strane jezike može se govoriti dvojako. Dela, nastala u periodu od 50-ih do kraja 80-ih godina 20. veka – u širem smislu – po mestu izdanja pripadaju kategoriji *teritorijalne Bosniake*, ali istovremeno i kategoriji *teritorijalne Jugoslavike*. Shodno opštim kulturnim tendencijama i izdavačkoj praksi u drugoj, socijalističkoj Jugoslaviji (1945-1991), dve poznate sarajevske izdavačke kuće, “Svjetlost” i “Veselin Masleša” redovno su štampale, na oba pisma dela i onih autora, koji su se rodili i stvarali van granica Bosne i Hercegovine. Na primer, od pisaca i pesnika sa teritorije Srbije objavljena su dela *Mire Alečković*, *Miloša Crnjanskog*, *Desanke Maksimović*, *Branislava Nušića* i *Aleksandra Tišme*; sa teritorije Hrvatske *Ivana Aralice*, *Ivana Gorana Kovačića*, *Mate Lovraka*, *Ranka Marinkovića* i *Vladimira Nazora*;¹⁸ a sa teritorije Slovenije sarajevska izdanja *Jožeta Javoršeka*, *Jožeta Udoviča* i *Josipa Vidmara*. Sahvaljujući širokom spektru tzv. međurepubličkih saradnji, na celoj teritoriji nekadašnje Jugoslavije se razvila jedna veoma specifična kulturna misija. U okviru tih međurepubličkih saradnji vršeno je prevođenje dela i onih autora, koji su mahom stvarali samo na svom maternjem jeziku (tu pre svega mislimo na pisce iz redova narodnosti na teritoriji Jugoslavije).¹⁹ Stoga, ne bismo suviše pogrešili u konstataciji, da već i sa ovim sarajevskim izdanjima možemo dobiti jedan mali, skroman presek jugoslovenske književnosti, odnosno književnosti naroda i narodnosti ex-Jugoslavije.

U kategoriju *autorske Bosniake* svrstani su autori koji su pripadnici konstitutivnih naroda, a koji su svojim značajnim stvaralačkim radom dali veliki doprinos celokupnoj književnoj i kulturnoj baštini Bosne i Hercegovine. Bez namere da stremimo ka nekoj celovitosti, spomenućemo samo neke od autora, koji su u našoj biblioteci prisutni sa više od pet književnih dela. Tačnije rečeno, ovom prilikom ćemo prezentirati dela izdatih isključivo na teritoriji Bosne i Hercegovine (mahom u Sarajevu)! Po abecednom redosledu prezimena, ti autori su: *Ivo Andrić* (sa 12 naslova), *Branko Ćopić* (8), *Svetozar Ćorović* (10), *Mak Dizdar* (6), *Hamza Humo* (8), *Skender Kulenović* (10), *Mladen Oljača* (9), *Isak Samokovlija* (10), *Meša Selimović* (6), *Ćamil Sijarić* (6) i *Risto Trifković* (8).²⁰

U prethodnim decenijama, sarajevski izdavači su ostvarili značajne projekte i poduhvate. Na primer, “Svjetlost” je tokom prethodnih decenija štampala dela u poznatim serijama *Kulturno nasljeđe Bosne i Hercegovine*, *Savremenici* i *Džepna biblioteka izabranih djela*, a u olimpijskoj 1984-toj godini objavila je pompeznu seriju *Savremena književnost naroda i narodnosti BiH u 50 knjiga*. Izdavačka kuća “Veselin Masleša” je sa svoje strane ljubiteljima beletristike između ostalih obezbedila seriju *Biblioteka izabranih stihova* i popularnu seriju dečje književnosti *Lastavica*, a iz oblasti književne nauke seriju *Savremena domaća književnost*. Sarajevsko “Oslobođenje” je godine 1973. plasiralo na tržište dela *Miroslava Krleže* u 10 tomova, dajući time svoj doprinos proslavi značajnog jubileja – 80. godišnjici rođenja hrvatskog pisca. Inače, ova izdavačka kuća je još u tri navrata (1956-1961., 1983. i 1988. godine) štampala sabrana dela ovog velikana hrvatske književnosti.²¹

Književna nauka i književna kritika u Bosni i Hercegovini najviše domete su ostvarile u delima, po autorskoj alfabetski prezimena, *Mithada Begića, Dženane Buturović, Enesa Durakovića, Esada Durakovića, Hanife Kapidžić-Osmanganić, Dževada Karahasana, Svetozara Koljevića, Tvrtka Kulenovića, Alije Isakovića, Josipa Lešića, Zdenka Lešića, Muniba Maglajića, Juraja Martinovića, Nirman Moranjak-Bamburać, Muharema Pervića, Novice Petkovića, Kasima Prohića, Muhsina Rizvića i Radovana Vučkovića*.²² Sticajem okolnosti, ove naučne oblasti u našoj zbirci Bosniake su znatno skromnije reprezentovane. U elektronskom katalogu Semaljske biblioteke za strane jezike od malopre nabrojanih eminentnih autora Muhsin Rizvić je prisutan sa 7, Enes Duraković i Radovan Vučković sa 4, Dženana Buturović, Hanifa Kapidžić-Osmanganić, Sdenko Lešić i Munib Maglajić sa 3, Mithad Begić, Alija Isaković i Josip Lešić sa 2, dok Esad Duraković i Kasim Prohić sa svega jednim delom ili (ko)autorstvom.²³ Od izdanja novijeg datuma posebno moramo spomenuti kapitalno delo “*Bošnjačka književnost u književnoj kritici*” u 6 tomova, čiji je urednik Enes Duraković i njegovi saradnici: Dženana Buturović, Munib Maglajić, Esad Duraković, *Fehim Nametak* i *Gordana Muzaferija* (ovo serijsko izdanje u 1998. godini objavio je sarajevski Alef).²⁴

S ponosom možemo istaći, da naša zbirka sadrži i nekoliko zanimljivosti, prave poslastice za ljubitelje neobičnih izdanja. Na primer, među našim kuriozitetima možemo pronaći poznatu narodnu baladu “*Hasanaginica*”, tri kraća literarna dela Ive Andrića, po jedno delo od Maka Dizdara i *Irfana Horozovića*, te jedan mali turistički vodič iz 1911. godine – sve u prevodu na međunarodnom jeziku *esperanto*(!)²⁵ Sa

ljubitelje beletristike biće svakako zanimljive i informacije o dvema knjigama dva značajna mađarska autora, koje su prevedene na srpsko-hrvatski jezik. Prva knjiga predstavlja zbirku pesničkih komada poznatog istraživača južnoslovenskih književnosti i prevodioca Soltana Čuke (*Csuka Zoltán*, 1901-1984), dok druga sadrži dva romana pisca Lajoša Silahija (*Zilahy Lajos*, 1891-1974).²⁶ Ova dva dela ispunjavaju kriterije kako *autorske Hungarike*, tako i *teritorijalne Bosniake*.

Kada govorimo o delima iz kategorije *jezičke Bosniake*, onda nam je prvenstvena želja da prezentiramo knjige iz oblasti lingvistike, tj. rečnike, priručnike i monografska dela. Od starijih izdanja nezaobilazno moramo spomenuti rečnike Abdula-ha Škaljića (vidi: *Turcizmi u srpsko-hrvatskom jeziku*. – Sarajevo : Svjetlost, 1966.; *Turcizmi u srpskohrvatskom – hrvatskosrpskom jeziku*. – Sarajevo : Svjetlost, 1973.). U 90-tim godinama 20. veka, u uslovima novog, pluralnog knjigoizdavaštva u našu biblioteku su pristigle nova dela iz jezičke nauke. Njihovi autori su *Refik Bulić, Senahid Halilović, Branko Ostojić, Fatima Pelesić-Muminović, Sead Trhulj* i *Hanka Vajzović*.²⁷ Ove knjige su nabavljene, da bi studente slavistike u Budimpešti, ali i na drugim fakultetima u Mađarskoj bolje informisali o novim rezultatima i tokovima naučnog razvoja lingvistike u Bosni i Hercegovini, te sa jezičkim standardima bosanskog (odnosno bošnjačkog) jezika.

U ostavštini “*Sentđerđi*” (*Szentgyörgyhagyaték*) takođe imamo zanimljive knjige, koje svojim sadržajem mogu biti svrstane u sve četiri kategorije Bosniake. S obzirom na to, da se stavke ove ostavštine još

nalaze u fazi kataloške obrade, sasvim prirodno one još nisu dostupne u OPAC-u naše biblioteke, niti su uvrštene u tabelu statistike. Sa ovu priliku, od ukupno 25 stavki, tek primera radi, spomenućemo tri takva izdanja koja će već i svojim naslovima sigurno pobuditi pažnju budućih korisnika zbirke. Ta dela su sledeća: *Biserje: Izbor iz muslimanske književnosti*, čiji je priređivač Alija Isaković; zatim tu je monografija *Narodna predaja o Sarajevu*, a njezin autor je Esmā Smailbegović; i konačno, treća knjiga će uveliko pomoći onima, koji se bave studiranjem književnih dela Ive Andrića. Ovo delo nosi naslov *Istorijski izvori travničke hronike Ive Andrića i njihova umjetnička transpozicija*, a nastalo je kao rezultat istraživačkog rada Midhata Šamića.²⁸

4. Stavke mađarskih prevzda u zbirci Bzsniaće u Zemaljskzj bibliztecij za strane jezike

O literarnim delima autora iz Bosne i Hercegovine možemo dobiti bolju i celovitiju sliku, ako ih analiziramo i sa aspekta literarnih prevoda. Mađarski deo zbirke Bosniace možemo podeliti na tri veće kategorije.

To su:

1. literarni prevodi u obliku knjiga;
2. kraći literarni prevodi svih književnih vrsta u književim časopisima na mađarskom jeziku u Mađarskoj i van Mađarske;
3. sva naučna i publicistička dela, koja se bave istorijom i ostalim osobenostima Bosne i Hercegovine.²⁹

Struktura zbirke Bosniace

TEMATSKE OBLASTI	Broj stavki
Referentna dela	2
Dela iz nauke o književnosti (sve vrste)	83
Dela iz lepe književnosti (sve vrste)	379
Dela iz lingvistike	15
Dela iz likovne umetnosti	1
Dela iz oblasti (narodne) muzike	3
Dela iz istorije i lokalne istorije	10
Ukupnz	493

Izvrz: OPAC (OIK; Semaljska biblioteka za strane jezike, Budimpešta)

Dela iz prve dve kategorije zadovoljavaju kriterije *autorske Bosniace*, dok dela iz treće kategorije kriterije *sadržinske (tematske) Bosniace*.

U zbirci literarnih prevoda iz ranijih decenija Ivo Andrić je procentualno bio mnogo više zastupljen u odnosu na ostale autore sa teritorije BiH. Njegova dela je na mađarski jezik mahom prevodio Soltan Čuka. Ovolikom publicitetu Andrić može zahvaliti ne samo činjenici, što je bio jedini nosilac Nobelove-nagrade za književnost na teritoriji bivše Jugoslavije, već i tome, što je zaista bio plodan pisac. Ako uz to imamo u vidu, da su i mađarski esejisti i istoričari književnosti njegovom životu i delima posvetili veliku, ali dužnu pažnju, onda smo već dobili merodavni odgovor na pitanje, zašto je književni velikan iz Travnika jedna od centralnih ličnosti u našoj zbirci Bosniace (i Jugoslavike). U svakom slučaju,

među buduće zadatke historičara književnosti i prevodilaca spada i to, da ljubiteljima beletristike u Mađarskoj predstave i mnoge druge značajne književne autore sa teritorije zemalja naslednica nekadašnje Jugoslavije. Još ćemo nakratko spomenuti, da se u zbirci Semaljske biblioteke za strane jezike nalaze 4 dela *Branka Ćopića* prevedena na mađarski jezik, svega 2 prevoda dela *Meše Selimovića*, dok su *Hamza Humo*, *Erih Koš*, *Mladen Oljača* i *Derviš Sušić* prezentovani sa tek po jednim prevedenim delom.³⁰

Početakom 90-tih godina 20. veka, novi literarni prevodi već su bili vezani za tadašnje tragične životne aktuelnosti. Uz male izuzetke, prevodi se uglavnom odnose na dela iz oblasti tzv. ratne književnosti (njihovi autori su bili bošnjački, hrvatski, srpski i poneki slovenački pisci). Mnogi književnici, ne samo iz Bosne i Hercegovine, nego i iz ostalih bivših jugoslovenskih republika, svoju inspiraciju su crpeli iz tragičnih ratnih događaja, koji su zadesili ove prostore i njihove stanovnike. Ratna tematika u bosanskohercegovačkoj književnosti je kompleksna do te mere, da bi se njome mogao baviti celi jedan naučni institut za književnost. Naime, evidentiranje, proučavanje, analiza, kao i pismeno vrednovanje estetike dela ratne književnosti će još duži vremenski period okupirati naučnike.³¹ U našu biblioteku prve knjige sa ovom tematikom, odnosno literarna ostvarenja *autorske, teritorijalne* i *jezičke Bosniake* (na originalnim, lokalnim jezicima) su dospеле od sarajevskih izdavačkih kuća "Bosanska knjiga" i "OKO".³²

Sa vreme ratnih zbivanja tokom prve polovine 90-tih godina u mnogim časopisima za književnost i kulturu u Mađarskoj, pa i van granica Mađarske (u periodikama

sličnog profila, takođe na mađarskom jeziku) objavljeno je preko 100 literarnih prevoda (novela, kratkih priča, lirskih dela, kao i odlomaka iz romana). Prevodioci su mahom bili publicisti i intelektualci iz redova mađarske narodnosti u Vojvodini.³³

Na prelazu između 20. i 21. veka na mađarskom tržištu knjiga pojavili su se prevodi i dva značajnija dela, koja su pobrala povoljne kritike ne samo u Mađarskoj, već ranije i na užem području svog nastanka (tj. u Hrvatskoj i u BiH). Ta dela su "Sarajevski Marlboro" Miljenka Jergovića i "Sarajevski kapričo" Nenada Veličkovića (originalni naslov: *Konačari*). Prevod su uradili Gabor Čordaš (*Csordás Gábor*) i Viktorija Radič (*Radics Viktória*).³⁴

U nastavku, govorićemo nešto opširnije o onim izdanjima, koja spadaju u red humanih nauka i čiji su autori Mađari (mali izuzetak predstavljaju dve knjige dva veoma poznata hrvatska autora, ali je važno naglasiti, da su i ta dela prevedena na mađarski jezik). Dela iz ove skupine su značajna, jer pomoću njih mađarski čitaoci (naučnici i laici podjednako) mogu podrobnije upoznati ne samo istoriju, nego i mnoge druge bitne karakteristike, značenosti i pojave u vezi Bosne i Hercegovine. Među autorima dotičnih izdanja naći ćemo historičare, publiciste, pravnike, profesore geografije, političare, državne činovnike Austro-Ugarske monarhije, te jednog vojnog sveštenika.³⁵

U jeku rata u BiH, 1994. godine, u Budimpešti je izašla iz štampe jedna literarna antologija pod veoma jednostavnim naslovom (srpski prevod naslova glasi: "Sarajevo : Jedna antologija").³⁶ U ovoj zbirci svoje crtice i duhovne impresije napisali su najpoznatiji autori savremene mađarske

književnosti. Među njima se nalaze (budući) nobelovac Imre Kertes (*Kertész Imre*), zatim nekadašnji predsednik Svetskog Saveza Mađara, pesnik Šandor Čori (*Csoóri Sándor*), te Ištvan Erši (*Eörsi István*), Lajoš Grendel (*Grendel Lajos*), Peter Esterhazi (*Eszterházy Péter*), Mikloš Meselj (*Mészöly Miklós*) i Deže Tandori (*Tandori Dezső*). Od autora iz redova vojvođanskih Mađara svakako treba pomenuti ime Ference Kalapatija (*Kalapáti Ferenc*), Beate Tomke (*Thomka Beáta*), Lasla Vegela (*Végel László*), Ferenc Kontre (*Kontra Ferenc*), Atila Balaža (*Balázs Attila*) i Otoa Fenjvešija (*Fenyvesi Ottó*).

U kategoriji tematske Bosniake jedno od nezaobilaznih dela je knjiga reportaža novinara i publiciste Janoš Kebanjajia (*Kőbányai János*; srpski prevod naslova glasi: “*Izveštaj iz Sarajeva*”).³⁷ U knjizi se pojavljuje cela plejada najvažnijih ličnosti iz javnog života tadašnjeg, ratom opustošenog Sarajeva. Autor primećuje jednu prilično paradoksalnu pojavu. Naime, neki ljudi, koji su sa svih strana sveta jedanput već došli i duže boravili u Sarajevu, veoma vole da se i kasnije vrate u ovaj grad. Šta je prava priroda ove pojave? Da li je to jedna vrsta izražavanja solidarnosti sa njihove strane, ili možda samo puki eksibicionizam? Da li su to sasvim lični problemi identiteta? Ili je posredi proučavanje filozofskih pitanja istorije i ljudskog postojanja, koja su u ovom gradu pokazala svoju totalnu dubinu i ogoljene krajnosti? Autor ove serije reportaža nije mogao dokučiti pravi, jedini nedvosmisleni odgovor, nego smatra, da svi nabrojeni “motivacioni faktori” u jednom istom trenutku, zajednički ispojavljuju svoje efekte.

Iz redova pisaca memoarske i putopisne literature spomenućemo dva autora. Prvi je

bio Janoš Ašbot (*Asbóth János*, 1845-1911), pisac, novinar i političar, a kasnije i jedan od glavnih savetnika u zajedničkom ministarstvu spoljnih poslova Austro-Ugarske Monarhije i član uže pratnje Benjamija Kalaja (*Kállay Benjámín*, 1839-1903), dok je drugi bio vojni sveštenik Geza Varadi (*Várady Géza*). Obojica su u nekoliko mahova proputovali celu teritoriju Bosne i Hercegovine. Ašbot je napisao veoma sadržajno delo, u kojem je dao lepe opise o izgrađenoj železnici, o prijemima u ondašnjim gradićima, o večernjim šetnjama po Sarajevu, o spomenicima iz turskog razdoblja, o prosveti, o verskim zajednicama, o posedničkim odnosima, te veoma detaljne opise o svim mikro-regijama, okruzima u BiH (srpski prevod naslova: *Bosna i Hercegovina : Putopisi i studije*).³⁸ Sve u svemu, pisao je izvanredno lepim stilom, stoga njegova knjiga predstavlja idealnu sintezu putopisa i naučnog rada. Drugi autor, Geza Varadi je takođe jedinstvenim stilom naracije izlagao svoje dogodovštine i impresije sa svojih putešestvija (srpski prevod naslova: *Moje uspomene iz Bosne : Doživljaji, skice*)³⁹ koje “prevlači jednim finim slojem patine” – a ta patina u stvari predstavlja njegova iskrena osećanja.

Istorija, kao nauka precizne faktografije i (strogih) hermeneutičkih misli, arhivsku građu različite provenijencije smatra svojim temeljnim izvorima i glavnim okosnicama. Snačajni hrvatski istoričar *Vjekoslav Klaić* (1849-1928) je spadao u red onih naučnika, koji su u svojoj karijeri prelistali i upotrebili veliki broj arhivske građe kao izvore prvog reda. Svojim pisanim radovima uveliko je doprineo, da se eliminišu mnoge nejasnoće i tame u vezi davne prošlosti južnoslovenskih naroda. Jedno od njegovih najznačajnijih dela je svakako

monografija “*Poviest Bosne do propasti kraljevstva*” (prvo izdanje: Zagreb : troškom piščevim, 1882.; reprint izdanje: Sarajevo : “Svjetlost”, 1990., pod uredništvom *Dubravka Lovrenovića*). Već tri godine nakon zagrebačkog izdanja, Klaićeva knjiga je bila objavljena i na nemačkom jeziku, ali ne na teritoriji Austro-Ugarske, već u Lajpcigu (naslov: *Geschite Bosniens von den ältesten Zeiten bis zum Verfall des Königreiches*. – Leipzig : W. Friedich, 1885., u prevodu *Ivana von Bojničića*). Pošto je ovo nemačko izdanje i u mađarskom delu javnog mnjenja Monarhije izazvalo živo interesovanje, monografija Vjekoslava Klaića je konačno 1890-e godine bila izdata i na mađarskom jeziku⁴⁰ u Velikom Bečkereku (današnjem Srenjaninu), zahvaljujući prevodilačkom radu Ištvana Samote (*Szamota István*). Glavna karakteristika, pa i vrlina svih spomenutih izdanja ovog naučnog rada je u tome, da je celokupni sadržaj baziran samo na prvorazrednim arhivskim izvorima! Stoga s punim pravom možemo reći, da je ovo kapitalno delo *prva kritički napisana monografija* o jednom važnom istorijskom periodu u prošlosti Bosne i Hercegovine.

Mađarski istoričar i arhivista Lajoš Taloci (*Thallóczy Lajos*, 1854-1916) tokom svog života bio je jedno vreme u državnoj službi, kao visoki činovnik, tačnije rečeno kao rukovodilac jednog odeljenja pri zajedničkom ministarstvu finansija Austro-Ugarske. Objavio je obiman rad, koji takođe sadrži značajne istorijske izvore (srpski prevod naslova: *Studije o bosanskim i srpskim životopisima i rodoslovima*).⁴¹ U ovom delu, koje je Taloci posthumno posvetio Benjamin Kalaju, objavljena je ona relevantna arhivska i istorijska građa, koja je poslužila za rešavanje genealoških, heraldičkih i biografskih pitanja vladara

srednjovekovne Bosne i Hercegovine, te srednjovekovne srpske države. Ovi izvori su objavljeni 1907. i 1908. godine u časopisu “*Turul*”, koji je bilo javno glasilo Mađarskog društva za heraldiku i genealogiju.

Uočljivo je, da su stručnjaci za Bosnu i Hercegovinu, mađarski istoričari i naučnici iz oblasti društvenih i humanih nauka, u najvećoj meri proučavali period od 1878. do 1918. godine. U okviru ovih dela možemo pronaći i knjigu u kojoj su data tri veoma značajna govora (na osnovu stenografskih zapisa) nekadašnjeg zajedničkog ministra spoljnih poslova Austro-Ugarske, grofa Đule Andrašija (*gróf Andrássy Gyula*, 1823-1890), održanih u ugarskom parlamentu krajem 1878. godine. Srpski prevod naslova glasi: “*O okupaciji Bosne : Tri besede, održane dana 30. novembra, 6. i 14. decembra 1878. godine*”.⁴² Uvod u delo je napisao poznati istoričar Ede Verthajmer (*Wertheimer Ede*, 1848-1930), koji je napisao najbolju biografiju mađarskog grofa i državnika sa frizurom ciganskog primaša.

Trebalo je da protekne tačno 109 godina, da bi mađarska istorijska nauka, na temelju bezbrojne relevantne arhivske građe i mnoštva kraćih naučnih dela napisanih u ovom dugom vremenskom intervalu konačno prezentovala jednu kritičku monografiju o svim glavnim aspektima okupacije Bosne i Hercegovine. Knjiga istoričara Lasla Bence (*Bencze László*; srpski prevod naslova: “*Okupacija Bosne i Hercegovine u 1878. godini*”),⁴³ koja je izašla iz štampe 1987. godine, predstavlja pouzdanu i objektivnu monografiju o najvažnijim diplomatskim i vojno-istorijskim događajima, koji su se odigrali pre i posle jednodnevnog kongresa evropskih velesila u Berlinu (od 13. juna do 13. jula 1878).

Poznati geograf i stručni pisac, profesor Adolf Štraus (*Strausz Adolf*, 1853-1944) je u svoje vreme predavao sledeće predmete: geografiju za trgovinu sa istočnim narodima i etnografiju balkanskih naroda. Objavljujući jedno zaista profesionalno delo u dva toma (srpski prevod naslova: "*Bošnjačka zemlja i njegov narod*")⁴⁴ ovaj autor se latio ne manjeg zadatka, nego da napiše politički, ekonomski, geografski, istorijski i etnografski opis Bosne i Hercegovine. Ovo delo predstavlja kuriozitet samim tim, što je pred mađarsku političku javnost i čitalačku publiku dospelo već 1883., svega pet godina nakon okupacije BiH!

Alfred Pal (*Pál Alfréd*, 1877-1934), pravnik i poslanik u parlamentu, je u jednom svom obimnom delu (srpski prevod naslova: "*Političko ustrojstvo Bosne i Hercegovine*")⁴⁵ izneo gledište, da su se posle okupacije u javnom životu Bosne i Hercegovine mogla zapaziti dva diametralno suprotna politička i državno-pravna smera. Prvi smer je imao za cilj da okupirana pokrajina dobije što veću autonomiju, dok je drugi smer sa najvećom pažnjom vodio brigu i kontrolu o tome, da autonomija ni u kom slučaju ne sme previše da ojača, jer bi predstavljala ozbiljnu opasnost za celu državno-upravnu stukturu Austro-Ugarske Monarhije. Alfred Pal je u svojoj knjizi takođe veoma minuciozno razjasnio mnoštvo pravnih pitanja. Između ostalog on se osvrnuo i na takve teme, kao što su glavni pravni subjekti Bosne i Hercegovine, struktura i delokrug zemaljskog parlamenta, te izborni zakon.

U današnje vreme, od savremenih mađarskih istoričara, van svake sumnje, najkompetentniji stručnjak za Bosnu i Hercegovinu je dr. Imre Reš (*Ress Imre*). Kao pred-

stavnik naučnika srednje generacije, on je u zborniku svojih već ranije publikovanih studija (srpski prevod naslova zbornika: "*Kontakti i raskršća : Hrvati, Srbi i Bošnjaci privučeni idejom o nacionalnim državama*")⁴⁶ celi treći odeljak posvetio analizi istorijskog razvoja nacionalnog osvešćenja i nacionalnog identiteta bosanskih Muslimana, potonjih Bošnjaka, i to u jednom zaista velikom vremenskom intervalu, od vremena upravljanja Benjanima Kalaja, pa sve do kraja krvavog rata u Bosni i Hercegovini tokom zadnje decenije 20. veka. Njegov mlađi kolega po struci, profesor istorije dr. Bela Makai (*Makkai Béla*) je u knjizi sa ne baš svakodnevnim, konvencionalnim naslovom (srpski prevod naslova: "*Pogranična tvrđava ili mostobran?*")⁴⁷ veoma temeljno prikazao i minuciozno analizirao sve one zaštitne mere, koje je sentištvska ugarska država realizovala u periodu između 1904. i 1920. godine radi zaštite raštrkanog mađarskog življa u južnim predelima, tj. na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Nakon naučnih izdanja, nakratko ćemo spomenuti još jedno delo, prevedeno sa jednog od južnoslovenskih jezika. Knjiga Ivana Lovrenovića pod drugim, neoriginalnim naslovom (srpski prevod mađarskog naslova: "*Stara Bosna*")⁴⁸ je objavljena tačno pre 10 godina na mađarskom jeziku, i to u izdanju jedne mađarske izdavačke kuće u Bratislavi, glavnom gradu Slovačke. Po svojoj vokaciji i temi, ovo delo bez sumnje obrađuje prošlost BiH, ali ipak veći naglasak stavlja na kulturološku istoriju. Stoga, ono više spada u kategoriju poduzetog kulturološkog eseja, i prvenstveno je namenjeno laičkoj čitalačkoj publici. Bez obzira na to, što će naša ocena zvučati uopšteno, smatramo da Lovrenovićevo

knjiga spada u red onih nezaobilaznih dela, koja su mađarskoj javnosti uspešno razjasnila više novih pojedinosti o Bosni i Hercegovini. Kao što je poznato, originalni naslov knjige na hrvatskom jeziku glasi: “*Labirint i pamćenje*”. Već sam taj naslov želi potvrditi glavno stanovište autora, da je cela Bosna neka vrsta velikog lavirinta i da je sve, što se u njoj i sa njom desilo, neizbrisivo ostalo u pamćenju svih stanovnika ovog podneblja.

Konačno, u Biblioteci za strane jezike u Budimpešti se nalazi i jedno izvanredno lepo ostvarenje, a to je 26 minutni dokumentarni film (kasete u VHS tehnici) o istoriji bosanskih franjevacu u Mađarskoj (većina njih je ranije neposredno pripadalo katoličkoj provinciji “*Bosna Srebrena*” – na latinskom: “*Bosnia Argentina*”). Autor scenarija je istoričar mlađe generacije, inače pripadnik hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj, dr. Dinko Šokčević (*Sokcsevits Dénes*).⁴⁹

Struktura zbirke tematske Bosniace na mađarskom jeziku

OBLASTI	Broj stavki
Literarni prevodi (knjige)	28
Literarni prevodi (u časopisima)	116
Dela iz istorije i drugih naučnih oblasti	15
Ukupno	159

Izvzr: OPAC (OIK; Semaljska biblioteka za strane jezike, Budimpešta)

* * *

Ako, na kraju referata, bacimo jedan kratak pogled prvo na tabelu podataka o svim dosadašnjim nabavljenim izdanjima iz Bosne i Hercegovine (493 stavki), a zatim i na tabelu o prevedenim delima na mađarski jezik (159 stavki), onda možemo konstatovati, da je naša zbirka Bosniace po svom obimu, po kvantitetu dokumenata skromna i reprezentativna, ali i smišljeno građena, jer ona sadrži veoma dobra autorska ostvarenja. To nas obavezuje i daje novi podstrek, da članovima naše biblioteke i ubuduće obezbedimo kvalitetne knjige iz Bosne i Hercegovine, koje će biti od zaista velike koristi.

5. Bzsniake u zblasti likzвне umetnz sti

Na kraju, svim čitaocima zbornika referata na virtuelan način dočaraćemo *tematsku Bosniaku* i u vidu reprodukcija dve veome lepe slike, koje su rađene tehnikom ulje na platnu. Njihov autor je poznati mađarski slikar Tivadar Čontvari (*Csontváry Kosztka Tivadar*, 1853-1919),⁵⁰ inače po stručnoj spremi apotekar, koji je u svoje vreme bio jedan od najpoznatijih stvaralaca umetničkog smera *plener (plen-air)*. Boraveći u više zemalja, on je slikao panteistička i monumentalna dela. Godine 1903. proveo je nekoliko meseci u Mostaru i Jajcu, gde je naslikao po dve slike (u ovom referatu prilažemo po jednu iz svakog mesta). Ova likovna dela svet je prvi put upoznao na izložbi u Parizu 1907. godine. Slike se danas čuvaju u Muzeju “Čontvari” (*Csontváry Múzeum*) u mađarskom gradu Pečuju.

Csontváry Kosztka Tivadar:
Római híd Mosztárban
= *Rimski most u Mostaru*, 1903.⁵¹

Csontváry Kosztka Tivadar:
Jajcei vízesés = Vodopad u Jajcu, 1903.⁵²

FUSNOTE

- [1] O istorijatu biblioteke, te o etapama renoviranja zgrade u ulici Molnar opširnije: Eszesné Merész Irén: A könyvtár épülete a Molnár utcában. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): *Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évkönyve*. – Budapest : Országos Idegennyelvű Könyvtár, 2002, 7-12. str.; Kokas László: A könyvtári terek belsőépítészete 1992 és 2002 között. In: Isto delo, 14-20. str.
- [2] *Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál 2005*. [Informativna sveska Semaljske biblioteke za strane jezike za Međunarodni festival knjiga u Budimpešti 2005. godine], str. 1. Na web-stranici biblioteke vidi odeljak: *Az Országos Idegennyelvű Könyvtár története és gyűjteménye* gyujtemény (<http://www.oik.hu/menu/tortesyujt.htm>)
- [3] *Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál 2005*. [Informativna sveska...], str. 2, 7-8. O bazama podataka stručnih informacija u našoj biblioteci opširnije: Komáromi Sándor: A könyvtárunkban épített szakinformációs adatbázisok. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 135-139. str.
- [4] O zbirci na jeziku esperanto opširnije: Ssebeházy György: Tallózás a Fajszi-gyűjteményben. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 93-102. str. Na web-stranici naše biblioteke vidi sledeći odeljak: *Bonvenon en la hejmpago de la Landa Fremdlingva Biblioteko* (<http://www.oik.hu/eszperanto/tartalom2.htm>)
- [5] Ostavština “Sentđerđi” (*Szentgyörgyi-hagyaték*) je trenutno u fazi elektronske kataloške obrade. Statistički podaci ove zbirke izdanja iz lepe književnosti, nauke o književnosti, lingvistike i drugih naučnih oblasti se nalaze u raznim nepublikovanim rukopisima i fusnotama pri Odelenju za narodnosti i dokumentaciju.
- [6] O zbirkama izdanja na engleskom, francuskom, nemačkom, ruskom i španskom jeziku opširnije: Mátisné Illyés Ibolya: Az angol nyelvű gyűjtemény a korszerűsítés időszakában. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 63-68. str.; Szalay G. Erzsébet: A francia nyelvű állományunk. In: Isto delo, 69-72. str.; Schaffler Mária: A német nyelvű gyűjteményünk. In: Isto delo, 73-76. str.; Hetényi Sszuzsanna: Az orosz nyelvű állományról. In: Isto delo, 77-79. str.; Radnai Margit: Spanyol anyagunk a spanyol-magyar kulturális kapcsolatok tükrében. In: Isto delo, 80-86. str.
- [7] O mogućnostima učenja stranih jezika u našoj biblioteci opširnije: Papp Anna Mária: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár a nyelvi sokféleség szolgálatában. In: *Könyv, könyvtár*,

- könyvtáros, 13. évf., 12. szám (2004. december), str. 34-40. Periodika Könyv, könyvtár, könyvtáros (u srpskom prevodu: *Knjiga, biblioteka, bibliotekar*) je mesečni časopis Instituta za bibliotekarstvo, koji se nalazi u zgradi Nacionalne biblioteke “Sečenji” (*Országos Széchényi Könyvtár*, skraćeno: OSSK) u Budimpešti.
- [8] O literarnim izdanjima 13 narodnosti u Mađarskoj u periodu od 1990. do 2000. godine na web-stranici naše biblioteke vidi sledeći tematski sređen spisak izdanja: Bada Soltán (összeáll.) – Komáromi Sándor (lektorálta): *A magyarországi nemzetiségi, valamint a nemzetiségekre vonatkozó kiadványok válogatott jegyzéke (1990-2000)* (<http://www.oik.hu/Osztalyok/bada2.htm>). Takođe na istoj web-stranici, o procesima razvoja knjigoizdavaštva narodnosti, odnosno nacionalnih i etničkih manjina u Mađarskoj u deceniji nakon promene sistema vidi sledeći esej: Bada Soltán: *A magyarországi nemzetiségi és nemzetiségekre vonatkozó könyvkiadás az 1990-es években* (<http://www.oik.hu/Osztalyok/bada1.htm>). O sistemu navabke knjiga za one županijske biblioteke, koje vode brigu o zbirkama za nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj, opširnije: Juhász Jenő: *A magyarországi kisebbségek könyvtári ellátásáról*. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 104-107. str.
- [9] O aspektima i specijalnim zadacima mađarske zbirke opširnije: Virág Bognár Ágota: *A magyar nyelvű gyűjtés szempontjai*. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 61-62. str. (Autor referata koristi priliku, da kolegini Agoti Virag Bognar, referentu za mađarski jezik, na ovom mestu izrazi veliku zahvalnost na dragocenim uputstvima u vezi prikazivanja knjiga na mađarskom jeziku i za pruženu kolegijalnu pomoć na planu korekcije teksta naslova svih izvora i poglavlja *Bosniake* na web-stranici Semaljske biblioteke za strane jezike.)
- [10] O nastanku zbirke iz rusistike, odnosno na ruskom jeziku vidi: Hetényi Sszuzsanna: *Az orosz nyelvű állományról*. In: Eszesné Merész Irén – Juhász Jenő (szerk.): nav. delo, 77-79. str. (delo iz fusnote br. 6.)
- [11] O istorijskom razvoju slavističkih istraživanja u Mađarskoj vidi interju Stjepana Damjanovića sa dr. Ištvanom Njomarkaijem (*Nyomárkay István*), (ondašnjim) direktorom Instituta za slavistiku i baltistiku Univerziteta “Eötvös Lorand” u Budimpešti i predsednikom Mađarskog društva za savremenu filologiju pod naslovom: *Sladak jaram i lako breme* In: *Vijenac*, br. 150 (1999.). (http://www.matica.hr/MH_Periodika/vijenac/1999/150/html/razgovori/24.htm; vidi podnaslov **Kzrijeni**)
- [12] Lökös István: *A horvát irodalom története*. – Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.; Milosevits Péter: *A szerb irodalom története*. – Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998. Pored ovih monografija, radi boljeg uvida u analize “književnosti naroda Jugoslavije” iz ranijih decenija, još uvek je preporučljivo koristiti knjige i antologije na mađarskoj jeziku od Soltana Čuke (*Csuka Zoltán*), koji je u svoje vreme bio jedan od najboljih poznavaca i prevodioca dela mnogih autora iz (nekadašnje zajedničke) Jugoslavije. Vidi sledeće knjige: Csuka Soltán: *A jugoszláv népek irodalmának története*. – Budapest : Gondolat, 1963. (drugo izdanje ovog dela iz istorije književnosti je izašla već 1965. godine); Csuka Soltán: *A szerbhorvát irodalom kistűkre a kezdetektől 1945-ig*. – Budapest : Európa, 1969.; Csuka Soltán (vál.) – Ács Károly (ford.): *A szó születése : Mai makedón költők*. – [Budapest] : Európa, [1969]; Bodrits István (ford.) – Radványi Ervin (vál., szerk.) – Csuka Soltán (ford.) – Tóth Ferenc (utószó): *Téli éj : Mai szlovén elbeszélők*. – [Budapest] : Európa, 1970. (Sva ova izdanja iz oblasti srpsko-hrvatske, makedonske i slovenačke književnosti se nalaze u elektronskom katalogu Semaljske biblioteke za strane jezike.)
- [13] Egzaktne podatke slavističke zbirke, ali i svih ostalih jezičkih zbirki u našoj biblioteci zato je teško precizno prezentirati široj javnosti, jer one u celosti zavise od tempa nabavke i kataloške obrade novih dokumenata, zatim od tempa periodičnih škartiranja starih izdanja u ukviru

radova retrospektivne konverzije, te od broja primeraka vezanih za kodne oznake raznih jezika (korišćenih u OPAC-u biblioteke). U prethodnom bibliotekarskom integralnom sistemu **SR-LIB** bila je prisutna sledeća struktura, odnosno hijerarhija tipova naslova: **Szrzzatcím** (u srpskom prevodu: **Serijski naslqv**) –> **Mûcím (Naslqv dela)** –> **Kötetcím (Naslqv tzma)** –> **Részcím (Naslqv detalja**, iz nekog dotičnog toma). Kod zadnje tri kategorije naslova uvek je ona stavka dobila oznaku (kod) za jezik, kod koje su se nalazili najdetaljniji bibliografski opisi, te broj, koji označava kvantitet primeraka. Dužni smo dati i tu informaciju, da je od dana 2. avgusta 2005. godine u Semaljskoj biblioteci za strane jezike počelo korišćenje novog integralnog sistema **HunTeka**. Ovaj softver je izradio Naučno-istraživački centar za informatiku i automatizaciju pri Akademiji Nauka Mađarske (*A Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézete*, skraćeno: SSTAKI), sa sedištem u Budimpešti.

- [14] O tome opširnije: Kujundžić, Enes: Stanje i perspektive obnove Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine : Saopćenje sa skupa "Perspektive obnove Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine" (Sarajevo, 16. i 17. juni 1994.). In: *Bibliotekarstvo* (Sarajevo), vol. 37-41. (1992-1996), str. 11-16.
(http://www.openbook.ba/bibliotekarstvo/37/37_kujundzic_stanje.htm, u okviru teksta vidi sledeći podnaslov: **Reknstrukcija Bzsniake**). Ovaj referat u celosti je publikovan i u sledećem časopisu: *Bosanskohercegovački školski glasnik* (Sarajevo), br. 1. (avgust 1994), str. 21-24. Ovde ćemo spomenuti, da su između marta i decembra 1994. godine pod pokroviteljstvom UNESCO-a organizovane tri konferencije (dve u Parizu i jedan u Pragu), na kojima se raspravljalo o veoma aktuelnim pitanjima. Ta pitanja su: "Koje mjere pomoći su NUB-u najhitnije? Kako se pomoć izvana može najbolje uskladiti sa predstavama njenih zaposlenih i situacijom na licu mjesta? Kako se mogu nabaviti potrebna finansijska i ostala sredstva za pomoć? Kako da se identifikuju izgubljeni dokumenti Bosniake?" O svemu opširnije: Martin, Barbara – Sikirić, Kemal (prevod s njemačkog): Aktivnosti za ponovnu izgradnju Nacionalne i univerzitetske biblioteke podržane od strane Unesco-a : Dokumentacija. In: *Bibliotekarstvo* (Sarajevo), sv. 42 (1997), str. 125-128. (O nazivima i detaljima tri spomenute konferencije opširnije u fusnoti br. 13. ovog dotičnog izveštaja; www.openbook.ba/bibliotekarstvo/42/42_martin_aktivnosti.htm)
- [15] Kujundžić, Enes: nav. delo (iz fusnote br. 14., isti podnaslov: Rekonstrukcija Bosniake). Sa tematiku Bosniake konkretno se vezuju i programske preporuke sa konferencije u Pragu („Meeting of the Expert Group on the Reconstitution of Bosniaca”, National Library, Prague, 25-26 November 1994.). O mogućnostima identifikacije Bosniake vidi: Martin, Barbara – Sikirić, Kemal: nav. delo (iz fusnote br. 14.)
- [16] Murányi Lajos: A nemzeti bibliográfia feladatai. In: Horváth Tibor – Papp István: *Könyvtárosok kézikönyve : 2. kötet*. – Budapest : Osiris, 2001., 335. str. Takođe:
<http://biblsrc.btk.ppke.hu/kvth/Aniko/Web/Tananyag/04Abibliogr.html> (vidi podnaslov: **A nemzeti bibliográfia**)
- [17] SAVREMENA KNJIŽEVNOST NARODA BOSNE I HERCEGOVINE (prema sledećem delu: SPAHIĆ, Vedad: *Čitanka 4*. – Sarajevo : [s.n.], 2003, 72-80. str. Ovo delo je dostupno i u sledećem izvoru na internetu:
<http://www.geocities.com/gimn1gradacac/savrknjizkodnas/savrbosnjknjiz/savrknjizbh.htm>
- [18] FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: LEPA KNJIŽEVNOST
(<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>). U tom odeljku, kod spomenutih autora stavke njihovih dela su označene sledećim rednim brojevima: ALEČKOVIĆ, Mira br. 1.; CRNJANSKI, Miroslav br. 29.; MAKSIMOVIĆ, Desanka br. 222.; NUŠIĆ, Branislav br. 242.; TIŠMA,

- Aleksandar br. 349.; ARALICA, Ivan br. 17.; KOVAČIĆ, Ivan Goran br. 142-143.; LOVRAK, Mato br. 211-212.; MARINKOVIĆ, Ranko br. 226.; NASOR, Vladimir br. 240.
- [19] FOND PREVODA UMETNIČKIH KNJIŽEVNIH DELA NARODA I NARODNOSTI BIVŠE JUGOSLAVIJE, vidi odeljak: **Dela prevedena sa slzvenačkz g jezika na srpskz-hrvatski** (tri spomenuta slovenačka pisca; <http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA2.htm>). Kod ovog izvora još su prezentirana i dela prevedena sa **albanskz g, makedznskz g, mađarskz g i italijanskz g** jezika, kao i dela prevedena na međunarodni jezik **esperantz** i na **engleski** jezik.
- [20] FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: LEPA KNJIŽEVNOST (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>). U tom odeljku, kod spomenutih autora stavke njihovih dela su označene sledećim rednim brojevima: ANDRIĆ, Ivo br. 4-15.; ČOPIĆ, Branko br. 44-51.; ČOROVIĆ, Svetozar br. 53-62.; DISDAR, Mak br. 66-71.; HUMO, Hamza br. 94-101.; KULENOVIĆ, Skender br. 189-198.; OLJAČA, Mladen br. 245-253.; SAMOKOVLJA, Isak br. 284-293.; SELIMOVIĆ, Meša br. 301-306.; SIJARIĆ, Čamil br. 311-316.; TRIFKOVIĆ, Risto br. 358-365.
- [21] Isti izvor (i dostupnost na internetu); u odeljku LEPA KNJIŽEVNOST vidi stavke: KRLEŽA, Miroslav br. 146-182.
- [22] SPAHIĆ, Vedad: nav. delo (vidi podatke izvora iz fusnote broj 17.)
- [23] FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: NAUKA O KNJIŽEVNOSTI (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>). U tom odeljku kod spomenutih autora – ovog puta, u pogledu kvantiteta (od većeg ka manjem broju) – stavke njihovih dela ili bilo kog vida njihovog (ko)autorstva su označene sledećim rednim brojevima: RISVIĆ, Muhsin br. 66-72.; DURAKOVIĆ, Enes br. 14-17.; VUČKOVIĆ, Radovan br. 80-83.; BUTUROVIĆ, Dženana br. 5-7.; KAPIDŽIĆ-OSMANAGIĆ, Hanifa br. 2, 28-29.; LEŠIĆ, Sdenko br. 46-48.; MAGLAJLIĆ, Munib br. 5, 51-52.; BEGIĆ, Mithad br. 1-2.; ISAKOVIĆ, Alija br. 25-26.; LEŠIĆ, Josip br. 44-45.; DURAKOVIĆ, Esad br. 17.; PROHIĆ, Kasim br. 65. Radi celovitosti, treba reći da sticajem okolnosti u odeljku LEPA KNJIŽEVNOST Enes Duraković ima autorstvo priređivača kod dva antološka dela lepe književnosti, dok je Alija Isaković u tom istom odeljku prisutan sa tri, Tvrtko Kulenović sa četiri, a Josip Lešić sa jednim literarnim ostvarenjem (vidi: DURAKOVIĆ, Enes br. 79-80.; ISAKOVIĆ, Alija br. 106-108.; KULENOVIĆ, Tvrtko br. 199-202.; LEŠIĆ, Josip br. 210. Dostupni izvor na internetu je isti, kao i na početku ove fusnote).
- [24] FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: NAUKA O KNJIŽEVNOSTI (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>). Stavke su pod rednim brojevima 5., 14., 15., 16., 17. i 59. Neka (ko)autorstva su već izkazana i u prethodnoj belešci br. 23.
- [25] HADŽIHASANOVIĆ, Miralem (red.): *Hasanagaino = Hasanaginica : Bosnia muzulmana popolbalado*. – Sarajevo : Svjetlost, 1975. (Dostupni izvor na internetu kod fusnote br. 19., vidi odeljak: **Delz prevedenz sa južnslzsvenskz g jezika na esperantz**.) Duplikat ovog dela se nalazi i u zbirci "Fajsi" na jeziku esperanto (*Fajsi-gyűjtemény*) pod sledećom signaturom interne upotrebe (dalje: signatura): **Fajsi esperantz-kzlektajz 2588**. Koristimo priliku da kolegama bibliotekarima iz BiH ovde prezentujemo sva izdanja *autorske i/ili teritorijalne Bosniake*, koja se nalaze u okviru ove zaista nesvakidašnje zbirke. To su: ANDRIĆ, Ivo – REŽEK, Ladislav (novelaro tradukita en la serbokroata): *Soifo*. – Sarajevo : elbih, 1988. [naslov originala: *Žeđ* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 8678**]; ANDRIĆ, Ivo – IMBERT, Roger [tradukis] – TIŠLJAR, Slatko [tradukis]: *Songo kaj maldormo sub la karpeneto*

: *Novelkolekto*. – Zagreb : Intermacia kultúra servo, 1972. [naslov originala: *San i java pod Grabićem* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 0823**]; ANDRIĆ, Ivo – IMBERT, Roger [esperantigis]: *Vizagoj : Novelaro* – Sarajevo : elbih, 1981. [signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 0687**]; DISDAR, Mak – LAGUMDŽIJA, Razija (kompilis) – ŽARKOVIĆ, Jovan (esperantigis): *Stona dormanto*. – Sarajevo : Savez za esperanto BiH, 1989. [naslov originala: *Kameni spavač* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 8615**]; *Esperanta Gvidlibro tra Bosnio kaj Hercegovino*. – Sarajevo : Eldonis "La stelo bosnia" ; Asocio de la bosnia-hercegovina esperantistaro en Sarajevo, 1911. [signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 346**]; HOROSOVIĆ, Irfan – SKALJER-RACE, Vesna (tradukis): *Familio Talhe au Sedrvabgardeno*. – Sarajevo-Banjaluka : elbih, 1991. [naslov originala: *Talhe ili šedrvanski vrt* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 7208**]; KARDELJ, Edvard: *La historiaj radikoj de nealiancigo*. – Sarajevo : Esperanto-Ligo de Bosnio kaj Hercegovino, 1980. [signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 4110**]; KORDIĆ, Ivan (kompilis) – REŽEK, Ladislav (esperantigis): *39 modernaj poetoj : Antologio de la postmilita Bosnia-Hercegovina poezio*. – Sarajevo : Esperanto-Ligo de Bosnio kaj Hercegovino, 1985. [naslov originala: *Antologija bosansko-hercegovačke poslijeratne poezije* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 8692**]; MIŠKOVIĆ, Petar – ČOLIĆ, Senad (tradukinto): *La cevalsalto : Aerinvado al Drvar en 1944*. – Sarajevo : elbih, 1986. [naslov originala: *Bitka za Drvar* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 7454**]; PETKOVIĆ, Ranko – ČOLIĆ, Senad (redaktoro de la Esperanta eldono): *Tito kaj la nealianciteco*. – Sarajevo : Esperanta-Societo Sarajevo, 1977. [naslov originala: *Tito i nesvrstanost* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 2685**]; RISOJEVIĆ, Ranko – SKALJER-RACE, Vesna (tradukis): *Bosniaj elegioj*. – Banja Luka : Komunuma organizo de Esperanto-junularo, 1986. [signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 8827**]; TIŠLJAR, Slatko (redaktis): *Kongresa libro de la 29-a Internacia Joulara Kongreso : Sarajevo 21.-27. VII 1973*. – Sarajevo : Preparkomitato de 29 IJK, 1973. [naslov originala: *Bosanske elegije* ; signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 3083**]; TRIFUNJAGIĆ, Radmila (esperantigis) – POPOVIĆ, Bojidar (esperantigis): *La legenda militestro*. – Sarajevo : Esperanto-Ligo de Bosnio kaj Hercegovino, 1981. [signatura: **Fajsi esperantz-kzlektajz 2849**].

Ova dela, kao i ostale stavke knjižnog fonda ostavštine "Fajsi" (tačno 11374 stavki dokumenata) još nisu uvrštene u elektronski katalog naše biblioteke. Bibliografske podatke svih dokumenata u ostavštini vidi u prvom tomu sledeće tradicionalne (tj. štampane) bibliografije: PATAKI Lajosné Czeller Mária [red.]: *Katalogo de la esperanto-kolektajo de Károly Fajsi, Budapest. Libroj. I. parto = Katalógus Fajsi Károly eszperantó gyűjteményéről, Budapest. Könyvek. 1. rész*. – Budapest : Országos Idegennyelvű Könyvtár, 1991. – 542 str. (Drugi tom ove bibliografije će izaći iz štampe verovatno tokom sledeće 2006. godine. Kazala o autorima, o naslovima i o izdavačima su još pod uređivanjem.). Sve dopunske informacije u vezi ostavštine "Fajsi" mogu se dobiti u čitalačkoj službi Semaljske biblioteke za strane jezike, od koleginice Ilone Bede (*Böde Józsefné*), koja je zadužena za ovu zbirku i koja je autoru ovog referata dala veoma iscrpne informacije o svim onim stavkama, koje su vezane za Bosnu i Hercegovinu. Sato pisac ovih redova koristi priliku, da joj na ovom mestu izrazi veliku zahvalnost za svu pruženu kolegijalnu pomoć.

- [26] CSUKA, Soltán – ČOLAKOVIĆ, Enver (prev., pogovor): *Moje dvije domovine : Lirika*. – Sarajevo : Svjetlost, 1972.; SILAHI, Lajoš – PEROVIĆ, Sonja (prev.): *Samrtno proleće ; Voda nešto nosi*. – Sarajevo : Svjetlost, 1967. Vidi: dostupni izvor na internetu kod fusnote br. 19., odeljak: **Dela prevedena sa mađarskz jezika na srpskz-hrvatski**.

(Kao mali dodatak, spomenućemo da je Lajoš Silahi godine 1947. napustio Mađarsku i emigrirao u SAD. Od kraja 50-ih godina, ponekad i u dužim vremenskim intervalima boravio je u Jugoslaviji. U Novom Sadu je imao kuću u svom vlasništvu, a u ovom gradu je i umro decembra 1974. godine. Novosadski NIŠRO "Forum" je bio izdavač nekoliko njegovih romana.)

- [27] To su sledeća dela: BULIĆ, Refik: *Bosanski jezik u praksi i normi*. – Tuzla : Printcom, 1999.; HALILOVIĆ, Senahid: *Bosanski jezik*. – Sarajevo : Baština, 1998.; HALILOVIĆ, Senahid: *Pravopis bosanskoga jezika*. – Sarajevo : Preporod, 1996.; OSTOJIĆ, Branko: *Englesko-bosanski i bosansko-engleski rječnik*. – Sarajevo : Svjetlost, 1998.; PELESIC-MUMINOVIĆ, Fatima: *Bosanski jezik 1*. – Senica : Bemust, 1997.; TRHULJ, Sead: *Rječnik moje majke : Prilog leksičkom blagu bosanskog jezika*. – Tuzla : Radio-Kameleon, 1998.; VAJSOVIĆ, Hanka: *Orijentalizmi u književnom djelu : Lingvistička analiza*. – Sarajevo : Institut za jezik, 1999. Navedene stavke su pod rednim brojevima 1., 3., 4., 6., 7., 12. i 13. In: FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: LINGVISTIKA (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>)
- [28] Isti izvor (i dostupni izvor na internetu), kao u prethodnoj fusnoti br. 27.; vidi odeljak: STAVKE BOSNIACE IS LEGATA-SENTdERdl (spomenute tri stavke su pod rednim brojevima 9., 21. i 22.).
- [29] FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK, vidi odeljke: [1.] DELA IS LEPE KNJIŽEVNOSTI, PREVEDENA SA LOKALNIH JUŽNOSLOVENSKIH JESIKA; [2.] PREVODI KRATKIH LITERARNIH DELA, OBJAVLJENIH U MAĐARSKIM ČASOPISIMA U MAĐARSKOJ I VAN NJE; [3.] DELA TEMATSKE BOSNIACE NA MAĐARSKOM JESIKU I DELA PREVEDENA NA MAĐARSKI JESIK (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>)
- [30] FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK; vidi odeljak: DELA IS LEPE KNJIŽEVNOSTI, PREVEDENA SA LOKALNIH JUŽNOSLOVENSKIH JESIKA (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>, ukupno 28 stavki). Kod spomenutih autora stavke njihovih dela su označene sledećim rednim brojevima: ANDRIĆ, Ivo br. 1-16.; ĆOPIĆ, Branko br. 17-20.; SELIMOVIĆ, Meša br. 25-26.; HUMO, Hamza br. 21.; KOŠ, Erih br. 23.; OLJAČA, Mladen br. 24.; SUŠIĆ, Derviš br. 27.
- [31] U anketi, u kojoj je postavljeno pitanje: “Koja je najbolja ratna knjiga u BiH napisana od ovdašnjih autora?”, svoja mišljenja su izneli poznati pisci, profesori, teoretičari i kritičari književnosti (anketu su priredili: *Emir Imamović* i *Saida Mustajbegović*). O tome opširnije: Sabrana djela Nenada Popovića : Bosansko-hercegovačka književnost i rat. In: *BH DANI*, br. 216 (27. juli 2001.); vidi: <http://www.bhdani.com/arhiva/216/t21610.shtml>. U tom podužem članku analize možemo pronaći i upoznati sva značajnija izdanja, koja su od strane stručnjaka dobili najpovoljnije estetske kritike. Da se podsetimo, anketirane su sledeće osobe (po abecednom redu prezimena): *Dario Džamonja*, *Nedžad Fejzić*, *Nedžad Ibrahimović*, *Hanifa Kapadžić-Osmanagić*, *Enver Kazaz*, *Asmir Kujović*, *Nermina Kurspahić*, *Ivan Lovrenović*, *Jasmina Musabegović*, *Goran Samardžić*, *Jasna Šamić* i *Nenad Veličković*. Sumiranjem njihovih ocena i sudova, spisak najboljih literarnih dela pruža nam sledeću impresivnu sliku (prezimana autora su u abecednom redosledu): ARNAUT, Selim: *Boja kućne građe*. – Sarajevo : Ljiljan, 1997.; BERIĆ, Gojko: *Pismo nebeskom narodu*. – Sarajevo : Oslobođenje, 2000.; BRIGIĆ, Dubravko: *Alfabe mrtvih ljudi*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1996.; BRIGIĆ, Dubravko: *S ove strane života*. – Sarajevo : Svjetlost, 1999.; BRKA, Amir: *Monografija grada*. – Tešanj : Centar za kulturu, 2001.; DEDOVIĆ, Dragoslav: *Evakuacija : Izbor suvremene priče autora iz BiH*. – Split : Feral tribune, 1999.; DURAKOVIĆ, Jasmin: *Grad od snova 2000 & Jasmin: Te sjajne godine opsade*. – Sarajevo : Compact E, 2001.; DURAKOVIĆ, Ferida: *Srce tame*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1994.; HOROSOVIĆ, Irfan: *Imotski kadija*. – Sarajevo : Ljiljan, 1998.; HOROSOVIĆ, Irfan: *Prognani grad*. – Zagreb : Antibarbarus, 1994.; IBRIŠIMOVIĆ, Nedžad: *Knjiga Adema Kahrimana napisana Nedžadom Ibrišimovićem Bosancem*. – Sarajevo : Svjetlost, 1992.; JERGOVIĆ, Miljenko: *Karivani i druge priče (1992.-1996.)*. – Zagreb : Durieux, 1999.; JERGOVIĆ, Miljenko: *Sarajevski Marlboro*. – Zagreb : Durieux, 1994.; KARAHASAN, Dževad: *šahrijarov prsten*. – Sarajevo : Bosanska riječ, 1996.;

KEBO, Ozren: *Sarajevo za početnike*. – Sarajevo : Dani, 1999.; KLJUČANIN, Silhad: *šehid*. – Wuppertal : Bosanska riječ, 1999.; KULENOVIĆ, Tvrtko: *Istorija bolesti*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1994.; KUJOVIĆ, Asmir: *Vojni sanovnik*. – Sarajevo : OKO, 1997.; LADIN, Ilija: *Gospodin Mo*. – Zagreb : Durieux, 1995.; LOVRENOVIĆ, Ivan: *Liber memorabilium*. – Zagreb : Durieux, 2003.; MAHMUTČEHAJIĆ, Rusmir: *Sarajevski eseji: Politika, ideologija i tradicija*. – Zagreb : Durieux, 2000.; MEHMEDINOVIĆ, Semezdin: *Sarajevo blues*. – Sarajevo : Dani, 1992.; MLAKIĆ, Josip: *Kad magle stanu*. – Zagreb : Nomad, 2000.; PERVIS, Izet: *San o zemljici Bosanskoj*. – Sarajevo : Svjetlost, 1997.; PIŠTALO, Vladimir: *Milenij u Beogradu*. – Beograd : Filip Višnjić, 2001.; RAMADAN, Hajrudin: *Priče od kiše*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1996.; STOJIĆ, Mile: *Mađarsko more*. – Sarajevo : Dani, 1999.; STOJIĆ, Mile: *Prognane elegije*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1996.; ŠAKOVIĆ, Emir: *Pjesme iz pouzdanih izvora*. – Tešanj : PLANJAZ, 2001.; TOPČIĆ, Slatko: *Košmar*. – Sarajevo : OKO, 1997.; USUNOVIĆ, Damir: *Kesten*. – Sarajevo : Dani, 1996.; VEŠOVIĆ, Marko: *Poljska konjica*. – Sarajevo : Planjax, 2002.; VEŠOVIĆ, Marko: *Smrt je majstor iz Srbije*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1994.; VELIČKOVIĆ, Nenad: *Đavo u Sarajevu*. – Zagreb : Vijenac, 1998.; VELIČKOVIĆ, Nenad: *Konačari*. – Sarajevo : Sid, 1995.; SVISDIĆ, Mustafa: *Igre voskom*. – Sarajevo : Međunarodni centar za mir, 1996.

U sledećim izdanjima tema rata je samo u pojedinim nastavcima indirektno spomenuta:

KLJUČANIN, Silhad: *Šehid*. – Sarajevo : Ljiljan, 1998.; LASAREVSKA, Alma: *Smrt u muzeju moderne umjetnosti*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1996.; SAMARDŽIĆ, Goran: *Sikamora*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1997.; SIDRAN, Abdulah: *Zašto tone Venecija*. – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1997.; STOJIĆ, Mile: *Prognane elegije*. – Sarajevo : Dani, 1996.; VEŠOVIĆ, Marko: *Kralj i olupina*. – Sarajevo : Svjetlost, 1996.

- [32] SIDRAN, Abdulah: *Zašto tone Venecija?* – Sarajevo : Bosanska knjiga, 1996.; KUJOVIĆ, Asmir: *Vojni sanovnik*. – Sarajevo : OKO, 1997.; KURSPAHIĆ, Nermina: *Sarajevski ratni pogledi*. – Sarajevo : OKO, 1996.; LAGUMDŽIJA, Razija: *Biljezi i ožiljci*. – Sarajevo : OKO, 1995.; SARAJLIĆ, Izet: *Sarajevska ratna zbirka*. – Sarajevo : OKO, 1995.; TOPČIĆ, Slatko: *Košmar*. – Sarajevo : OKO, 1997. Ove navedene stavke su pod rednim brojevima 310., te 187., 203., 207., 297. i 355. In: FOND ISDANJA OBJAVLJENIH NA LOKALNIM JUŽNOSLOVENSKIM JESICIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, vidi odeljak: LEPA KNJIŽEVNOST (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA1.htm>)
- [33] FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK, vidi odeljak: PREVODI KRATKIH LITERARNIH DELA, OBJAVLJENIH U MAĐARSKIM ČASOPISIMA U MAĐARSKOJ I VAN NJE (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>). Ova manja zbirka iz baze podataka umetničkih književnih prevoda ima ukupno 116 stavki (tu dominiraju dela Stevana Tontića i Josipa Ostija).
- [34] JERGOVIĆ, Miljenko – CSORDÁS Gábor (ford.): *Szarajevói Marlboro*. – Pécs : Jelenkor, 1999.; VELIČKOVIĆ, Nenad – RADICS, Viktória (ford.): *Szarajevói capriccio*. – Budapest : József Attila Kör, 2002. In: FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK, vidi odeljak: DELA IS LEPE KNJIŽEVNOSTI, PREVEDENA SA LOKALNIH JUŽNOSLOVENSKIH JESIKA (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>), stavke br. 22. i 28. Originalni naslov romana Nenada Veličkovića glasi "Konačari", i ona je pre izlaska mađarskog prevoda (2002) imala sledeća izdanja: Sarajevo 1995. (izdavač: Sid); Sarajevo 1996. (autorovo izdanje); Zagreb 1997. (izdavač: Durieux); Beograd 1998. (izdavač: Stubovi kulture). Konačno, objavljen je i na makedonskom jeziku: Skopje 2004. (izdavač: Sigma).
- [35] FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK, vidi odeljak: DELA TEMATSKE BOSNIACE NA MAĐARSKOM JESIKU I DELA PREVEDENA NA MAĐARSKI JESIK (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>). U nastavku, u fusnotama br. 36-49.

slede kratki bibliografski opisi stavki 15 dela, izdatih na mađarskom jeziku (jedno delo je dvotomno, ali u opisu tomovi su posebno prezentovani, kao stavke br. 11. i 12.). S obzirom na to, da će biti prikazano nekoliko izdanja iz oblasti istorijske nauke, koristimo priliku da istaknemo jedan veoma dobar sumarni pregled dela o Bosni i Hercegovini u mađarskoj historiografiji. Taj referat je napisao mladi i perspektivni istoričar Kristijan Poša (*Pósa Krisztián*), poreklom iz Vojvodine. U 29. broju časopisa *Prilozi* (izdanje Instituta za istoriju u Sarajevu) predstavljeni su referati sa Međunarodnog naučnog skupa pod nazivom “ISTORIOGRAFIJA O BOSNI I HERCEGOVINI 1980.-1998.”, koji je održan u Sarajevu početkom novembra 1999. godine. Kristijan Poša je u svom referatu sistematizovao i analizirao po tematici razne monografije, naučne radove, publikacije i novinske članke, objavljene u vremenskom intervalu od 1980. do 1998. U ovom hvale vrednom naučnom radu autor se posebno osvrnuo i na poglede mađarske historiografije u vezi dve krizne situacije, a to su okupacija 1878. i aneksija Bosne i Hercegovine 1908. godine. Opširnije: Kristian Pósa: Historiografija o Bosni i Hercegovini u Mađarskoj (1980.-1998.). In: *Prilozi*, br. 29. (2000), str. 281-300.

(http://www.iis.unsa.ba/prilozi/29/29_kristian_posa.htm)

- [36] CSEJDY András: *Szarajevó : Egy antológia.* – [Budapest] : Láng Kiadó, 1994. In: FOND PREVEDENIH DELA NA MAĐARSKI JESIK, vidi odeljak: DELA TEMATSKE BOSNIACE NA MAĐARSKOM JESIKU I DELA PREVEDENA NA MAĐARSKI JESIK (<http://www.oik.hu/Osztalyok/slavistica/BOSNIACA3.htm>, stavka br. 4.).
- [37] KŐBÁNYAI János: *Szarajevói jelentés.* – Budapest : Pelikán ; Múlt és Jövő, 1996. Vidi iste izvore sa početka fusnote br. 35., odnosno iz prethodne fusnote br. 36., stavka br. 6.
- [38] ASBÓTH János: *Bosznia és Hercegovina : Útirajzok és tanulmányok.* – Budapest : Tertia, 2000. (Prvo izdanje je izašlo 1887. godine.). Vidi: Isti izvori, stavka br. 2.
- [39] VÁRADY Géza: *Emlékeim Boszniából : Úti élmények, rajzok.* – Budapest : Pátria Nyomda, 1914. Vidi: Isti izvori, stavka br. 14.
- [40] KLAJČ, Vjekoslav – BOJNIČIĆ, Iván (átdolg.) – SSAMOTA István (ford.): *Bosznia története a legrégebb kortól a királyság bukásáig.* – Nagybecskerek : Pleitz Kvny., 1890. Vidi: Isti izvori, stavka br. 5.
- [41] THALLÓCSY Lajos: *Bonyák és szerb élet- és nemzedékrajzi tanulmányok.* – Budapest : Franklin, 1909. Vidi: isti izvori, stavka br. 13. (Napomena: delo Lajoš Talocija je pet godina kasnije objavljeno i na nemačkom jeziku pod naslovom: Thallóczy, Lajos von: *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter.* – München ; Leipzig : Duncker & Humblot, 1914.)
- [42] ANDRÁSSY Gyula: *Bosznia okkupációjáról : 1878. november 30-án, december 6-án és 14-én tartott három beszéde.* – Budapest : Franklin-Társulat, 1914. Vidi ponovo iste izvore iz fusnote br. 36., stavka br. 1.
- [43] BENCSE László: *Bosznia és Hercegovina okkupációja 1878-ban.* – Budapest : Akadémiai Kiadó, 1987. Vidi: Isti izvori, stavka br. 3.
- [44] STRAUSS Adolf: *Bosnyák föld és népe : Bosznia és Hercegovinai politikai, közgazdasági és földrajzi leírása.* – Budapest : Athenaeum, 1883.; STRAUSS Adolf: *Bosnyák föld és népe : Bosznia és Hercegovinai történeti és néprajzi leírása.* – 2. kiad. – Budapest : Athenaeum, 1883. Vidi: Isti izvori, stavka br. 11. i 12.
- [45] PÁL Alfréd: *Bosznia-Hercegovina politikai szervezete.* – Budapest : Eggenberger, 1913. Vidi: Isti izvori, stavka br. 9.
- [46] RESS Imre: *Kapcsolatok és keresztutak : Horvátok, szerbek, bosnyákok a nemzetállam vonzásában.* – Budapest : L'Harmattan, 2004. Vidi: Isti izvori, stavka br. 10.

- [47] MAKKAI Béla: *Végvár vagy hídfő : Az idegenben élő magyarság nemzeti gondozása Horvátországban és Bosznia–Hercegovinában (1904–1920)*. – Budapest : Lucidus Kiadó, 2003. Vidi: Isti izvori, stavka br. 8.
- [48] LOVRENOVIĆ, Ivan – RADICS, Viktória (ford.): *A régi Bosznia*. – Pozsony : Kalligram, 1995. Vidi: Isti izvori, stavka br. 7.
- [49] SOKCSEVITS Dénes (forgatókönyvíró) – SIBALIN György (operatőr-rendező): *Boszniai Ferencesek Magyarországon : Dokumentumfilm* : [VHS videokazetta]. – Pécs : Tony Video, 1992. Vidi: Isti izvori, stavka br. 15.
- [50] O etapama razvoja umetničke dalatnosti Tivadara Čontvarija vidi sledeće delo: Bellák Gábor: CSONTVÁRY KOSZTKA TIVADAR (1853-1919). In: *MODERN MAGYAR FESTÉSZET 1892-1919*. – Budapest : Kieselbach Tamás, 2003., 62-63. str.
<http://www.kieselbach.hu/cgi-bin/kieselbach.cgi?MENUID=EBOOK&EBOOKID=1&EBPAGEID=623>
- [51] Csontváry Kosztká Tivadar: Római híd Mosztárban = Rimski most u Mostaru, 1903. In: *MODERN MAGYAR FESTÉSZET 1892-1919*. ..., 257. str. (slika br. 269.). Ulje na platnu, 92 x 185 cm, Muzej "Janus Pannonius" u Pečuju (slika je u depozitu). <http://www.kieselbach.hu/cgi-bin/kieselbach.cgi?MENUID=EBOOK&EBOOKID=1&OLDAL=257#navbar>. Napomena: zbog monumentalnog izgleda građevine, mađarski slikar je mislio da je most na Neretvi sagrađen još u rimsko doba (zato je i dao svom umetničkom delu naziv: *Rimski most u Mostaru*). Nije isključeno ni to, da je dobio pogrešnu informaciju, ili je bio pod uticajem nekih starih turističkih vodiča. Čak je i nekadašnji zajednički ministar finansija Austro-Ugarske Monarhije, Leon Bilinski (*Leon Ritter von Biliński*, 1846-1923) u svojim memoarima ovu znamenitu građevinu pominjao kao "povijesni rimski most" (vidi: Biliński, Leon – Slodi, Sdravka (prev. sa poljskog): *Bosna i Hercegovina u Uspomenama Leona Bilińskog*. – Sarajevo : Institut za istoriju u Sarajevu, 2004., 60. str.).
- [52] Csontváry Kosztká Tivadar: Jajcei vízesés = Vodopad u Jajcu, 1903. In: *MODERN MAGYAR FESTÉSZET 1892-1919*. ..., 254. str. (slika br. 266.). Ulje na platnu, 97 x 149 cm, Muzej "Janus Pannonius" u Pečuju. <http://www.kieselbach.hu/cgi-bin/kieselbach.cgi?MENUID=EBOOK&EBOOKID=1&OLDAL=254#navbar>. U stručnoj literaturi likovne umetnosti naziv ove slike se može pronaći i u sledećim varijantama: *Jajcei vízesés*; *Jajcei vízesés Boszniában*; *Pliva vízesés* (na mađarskom jeziku), odnosno: *Vodopad u Jajcu*; *Vodopad u Jajcu u Bosni*; *Vodopad reke Plive* (srpski prevodi mađarskih naziva).